

ФІЛОСОФІЯ

УДК 316(477)

О. П. Дзьобань, доктор філософських наук, професор;
Є. М. Мануйлов, доктор філософії, професор

ВІРТУАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ: ДО ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ СУТНОСТІ

Показано, що сьогодні віртуальні практики стають невід'ємною складовою всіх сфер життя суспільства. Доводиться, що віртуальна комунікація є якісно новим видом взаємодії, який відрізняється від міжособистісної та масової комунікації. Завдяки специфічним характеристикам віртуальні комунікації надають своїм учасникам унікальні можливості для самовираження й особистої свободи, які певною мірою можуть суперечити природі людини, що призводить до виникнення великої кількості етичних проблем.

Ключові слова: комунікації, віртуальні комунікації, інформація, спілкування, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій привів до появи нової соціокультурної ситуації, в якій віртуальні практики стають невід'ємною складовою всіх сфер життя суспільства. Сьогодні завдяки досягненням сучасного технічного прогресу планета Земля виявилася оповитою щільною мережею комунікацій. Це втягує людей у нові канали комунікації, приводить до змін характеру й спрямованості соціальних взаємодій, що актуалізує дослідження соціально-комунікативних практик, які склалися у віртуальному просторі сучасного суспільства. Технічний прогрес став поштовхом для значних економічних, політичних і культурних трансформацій, а розвиток загальної комунікаційної мережі став основою для формування й поширення єдиної глобальної культури.

Результати аналізу наукових джерел і публікацій свідчать про те, що гіпотеза про посилення ролі комунікацій у сучасному суспільстві приводить до того, що в центр досліджень ставиться сфера знань про процеси, які відбуваються між феноменом комунікації та власне суспільством, про їх взаємопроникнення, взаємопереходи. Це відкриває шлях до вирішення проблеми суспільства як цілого і часткових проблем у формі специфічних концепцій соціальної філософії. Формулювання основної проблеми у даному контексті виражається в тому, що комунікація як сутнісна сторона суспільства розглядається як один із його аспектів, який виступає стимулом розвитку всього суспільства, умовою його розвитку. Разом з тим, незважаючи на різноманіття наукових доробок, присвячених соціальним і віртуальним комунікаціям, ця проблема є ще недостатньо вивченою в соціально-філософському аспекті. Зокрема, потребують подальшого уточнення окремі сутнісні питання віртуальних комунікацій, які мають місце у працях найвідоміших представників соціогуманітарного знання, що і є **метою** даної статті.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на бурхливий розвиток сучасних транспортних засобів, ключову роль у розвитку міжкультурної взаємодії зіграли не вони, а абсолютно нові засоби масової комунікації. Саме мас-медіа є сьогодні головним джерелом відомостей про будь-які питання. Сучасне суспільство — це інформаційне суспільство. Воно характеризується насамперед усе зростаючою швидкістю обміну інформацією та тенденцією до безперервного об'єднання подій та інформації [1].

У сучасному світі мас-медіа представлені такими структурами, як шоу-бізнес, друковані, теле- та радіозасоби масової інформації (ЗМІ), література тощо. Деякі дослідники відносять до них навіть виборчу систему й референдуми. Усі ці засоби об'єднує єдина мета — вони здійснюють поширення масової інформації, сприяючи в такий спосіб міжкультурним та міжгруповим комунікаціям.

В умовах безперервного поліпшення технічних засобів комунікації і зростання інтенсивності обміну інформацією між індивідами виник новий тип комунікації — віртуальна комунікація. В основу його відокремлення лягла така характеристика взаємодії, як канал передачі інформації, що використовується у процесі комунікації. Саме тому ключовою особливістю віртуальної комунікації є її опосередкованість. Цей тип взаємодії завжди реалізується за допомогою застосування спеціальних технічних засобів, будь то комп'ютер, планшет або мобільний пристрій з доступом до глобальної мережі. Як наслідок, саме функціональні можливості того чи іншого пристрою багато в чому визначають якість усієї комунікації в цілому. Глобальна мережа надає своїм користувачам величезну кількість способів і форм

взаємодії між собою, ґрунтуючись на сучасному розмаїтті технічних засобів і їх функціональних можливостей.

Віртуальна комунікація відрізняється від традиційних форм комунікації своєю дистантністю (здійсненням на відстані, без дотичності) і високим ступенем мобільності: комунікантом може виявитися індивід, який може знаходитися у будь-якій частині світу. Віртуальна комунікація, таким чином, має глобальний і міжкультурний характер. На думку А. Каптерева, це є причиною так званого «культурного серфінгу», що передбачає взаємодію цінностей і норм культур, між представниками яких відбувається спілкування. Ця взаємодія призводить до формування універсальних і прийнятних для всіх учасників стилів і способів взаємодії й поступової втрати їх зв'язків зі своєю традиційною культурою [2, с. 96].

Віртуальна комунікація, як і масово-інформаційна комунікація, дає своїм учасникам спосіб розповсюджувати інформацію по всій земній кулі, а не обмежуватися лише малими групами. Однак на відміну від масово-інформаційної вона не є односпрямованою, а інтерактивною та діалогічною. У процесі віртуальної взаємодії будь-який комунікант може стати не тільки реципієнтом, приймачем інформації, але і її джерелом. Ця можливість — ключова відмінність цих двох видів комунікації. А розвиток віртуальної комунікації, у свою чергу, значно демократизував і спростив комунікативні процеси в цілому [3].

До основних властивостей віртуальних комунікацій можна віднести віртуалізацію суспільних зв'язків, нелінійність існування об'єкта комунікації, а також помітну роль соціальних інститутів, які створюють простір для віртуальних комунікацій.

Віртуалізація соціальної реальності стає можливою в процесі здійснення комунікації «точки зору» із соціальною реальністю, тобто із самою собою, оскільки, як справедливо зазначає О. Мельник, вибудоване соціальне є самовтіленням «точки зору» [4, с. 14]. Таким чином, віртуальні комунікації — це комунікативна взаємодія у тому чи іншому вигляді за допомогою комп'ютерних технологій. Завдяки цьому стало можливим взаємодіяти через комп'ютерні мережі за допомогою спеціального програмного забезпечення. Так, можна, наприклад, проводити віртуальні зустрічі, конференції або які-небудь спільні взаємодії незалежно від географічного розташування.

Технології віртуальної комунікації є квінтесенцією поєднання гуманітарних знань та інфраструктури глобальних мереж. Незважаючи на важливу роль інтернет-інфраструктури, було б хибним вважати, що лише ця подія привела до формування та розвитку віртуальної комунікації. Ця технічна складова, на слухну думку А. Заморкіна, є своєрідним «кістяком нового

виду комунікації» [5, с. 76], але не єдиною причиною її виникнення й розвитку. Віртуальні комунікації не виникають лише на основі наявності технічної можливості для обміну повідомленнями через Інтернет. Їх обов'язковою складовою, основою є взаємодія людей з метою досягнення загальних цілей і виконання спільних завдань. При цьому процеси формування та використання віртуальної комунікації є нерозривно пов'язаними і на сьогодні немислимими один без одного.

Віртуальна комунікація є якісно новим видом взаємодії і помітно відрізняється від міжособистісної та масової комунікації. Вона виникла й відбувається в рамках віртуального середовища, тому в першу чергу характеризується можливістю діадичного (двонаправленого) спілкування з великим числом індивідів одночасно. Зростання можливостей для взаємодії між різними суб'єктами, засноване на безперервному збільшенні швидкості та обсягів переданої інформації, робить учасників взаємодії більш вибірковыми. Трансформуються способи й методи обміну інформацією, відбувається помітне спрощення існуючих мовних засобів. Виникають нові скорочені варіанти слів, в інтернет-просторі менш суворо дотримуються лексичних та граматичних норм. Усе це, з одного боку, прискорює процес взаємодії, але з другого — призводить до проблеми коректності сприйняття подібних повідомлень усіма учасниками комунікації [3; 5].

Зміна характеру комунікації, здешевлення й прискорення процесу взаємодії, що стало наслідком бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, дозволило практично кожній людині багаторазово розширити власну сферу взаємодій. Як слушно заявляє А. Заморкін, подібне зростання числа контактів приводить до підвищення особистого соціального капіталу кожного індивіда [5, с. 78].

Участь людини в дискусіях на веб-форумах, листування в чатах та інформаційних групах — усе це сприяє стрімкому підвищенню щільності зв'язків. Особливо це помітно в царинах, які до появи глобальної мережі володіли високим порогом входу через відсутність або дорожнечу існуючих каналів зв'язку. Поява віртуальної комунікації дозволила значною мірою подолати ефект відчуженості, особливо характерний для мегаполісів [6].

Електронний текст, на думку М. Кастельса, надає людині набагато більшої гнучкості зворотних зв'язків, способів взаємодії та трансформації тексту. On-line-спілкування і пластичність текстів, які використовуються в його процесі, дозволяє реалізувати повсюдне асинхронне «просторово-часове програмування» [7–8].

Однак на сьогодні неможливо уявити дійсно глибоке дослідження лінгвістичних проблем сучасної мови віртуальних комунікацій або особливостей технологічної взаємодії, які б не торкалися соціально-філософського аспек-

ту віртуальної комунікації. Адже віртуальні спільноти та організації є основними суб'єктами таких комунікацій. Таким чином, сформована у процесі віртуальної взаємодії індивідів соціально-комунікативна мережа може бути досліджена за допомогою як загальнофілософських, так і менш універсальних методів. Наприклад, при дослідженні архітектури сучасної глобальної мережі або трансформації взаємозв'язків її користувачів дуже часто використовують теорію графів, теорію ігор, методи математичної статистики, а також теорії комунікації та інформації. Причому ефективність застосування останніх обумовлюється їх підпорядкованістю єдиному теоретико-методологічному підходу, формування якого можливе лише у рамках тієї чи іншої соціально-філософської концепції. Адже лише склавши уявлення про сутність віртуальних комунікацій, яка не є похідною від світу технічних об'єктів, а усвідомлюючи через осмислення метаморфоз індивідуальної й суспільної свідомості створені й віртуальні світи і саму техніку, яка втілює їх у подобу реальності (віртуальності), ми зможемо прогнозувати перебіг подальшого розвитку цих комунікацій і навіть керувати ними. У зв'язку з цим проведення емпіричних узагальнень, які мають у перспективі за мету створення соціально-філософської теорії віртуальних комунікацій, вбачається високоактуальним і евристичним. Однак формування бази для таких узагальнень вимагає ознайомлення філософа з тонкощами сучасних комп'ютерних технологій, що є методологічною проблемою, обумовленою різкою диференціацією знань у сучасному суспільстві. Саме тому процеси віртуальної комунікації не піддаються сьогодні відповідному осмисленню, а отже, випадають зі сфери належного контролю з боку соціуму.

Водночас світ віртуальних комунікацій часто пропонує нам нововведення, що потребують створення адекватного їм категоріально-понятійного та концептуального апарату. Зовсім нещодавно виник термін «комп'ютерно-опосередкована комунікація», який передбачає застосування комп'ютерів і комунікаційних мереж, що їх з'єднують, для обміну текстовими або мультимедійними повідомленнями та встановлення візуальних зв'язків між членами даної мережі. Ці потреби сучасних користувачів привели до створення нових комунікаційних систем, що поєднують обчислювальні процеси та телекомунікаційні функції. Вони дозволили транслювати багато з існуючих способів традиційної міжособистісної комунікації в цифровий формат, доступний для миттєвої передачі на значні відстані. При цьому отримані дані декодуються й перетворюються для зберігання або для подальшого відтворення у прийнятному для людини форматі.

Технічні пристрої, програмне забезпечення, використовуване для комунікацій і мереж, що їх об'єднують, є основою для формування нового інформаційно-комунікаційного віртуального середовища, яке також позна-

чається в сучасній літературі як «кіберпростір». Для усвідомлення сутності кіберпростору й віртуальності, їх ролі і місця у сучасному світі необхідно визначити межу, що розділяє ці нові простори й дійсність. Самі люди, залучені в комп'ютерно-опосередковану комунікацію, є елементами реального світу. Однак їх думки, ідеї, інформаційні повідомлення і навіть дії вже перебувають в іншій віртуальній площині. Виникає ілюзія того, що самі повідомлення, які відправляються користувачами, йдуть у небуття, проходять через деякий «чорний ящик». Але по той бік цього віртуального простору передана інформація трансформується назад у зрозумілі людині повідомлення і відтворюється для інших учасників цієї комунікації.

Віртуальні й реальні фізичні контакти індивіда не є двома ізольованими множинами. Щодня вони взаємодіють один з одним, що дозволяє збільшити простір комунікацій людини в цілому. Прикладом такої взаємодії з повсякденного життя може стати обмін адресами електронної пошти або посиленнями на соціальні мережі між учасниками конференції для подальшого підтримання комунікації вже у віртуальному просторі. Зворотнім прикладом можуть служити on-line-форуми з пошуку знайомств, де учасники від комп'ютерно-опосередкованого спілкування переходять до зустрічей у реальності.

Серед багатьох дослідників існує думка про внутрішню обмеженість віртуальних комунікацій, обумовлену їх сильною залежністю від реальних зустрічей. Ця специфіка зумовлює труднощі формування й підтримання повністю незалежних віртуальних спільнот [9–10]. Проте вже сьогодні інтернет-технології надають безліч можливостей, які помітно спрощують процес створення нових комунікаційних зв'язків і соціальних спільнот у кіберпросторі, не вимагаючи при цьому фізичної взаємодії їх учасників. Мережева форма взаємодії між індивідами проникла у всі сфери суспільного життя. Такий швидкий розвиток і проникнення інтернет-технологій у життя сучасної людини було б немислиме без появи в кіберпросторі соціальних мереж.

Сьогодні в комп'ютерно-опосередкованих комунікаціях беруть участь мільйони людей з усіх куточків планети. Такий вид спілкування відбувається в рамках особливих соціальних груп, сформованих і діючих у віртуальному просторі. Можна стверджувати, що на сьогодні віртуальна спільнота — це група людей, які багаторазово відвідують один і той же інтернет-ресурс з метою міжособистісного спілкування. Таким чином, у широкому сенсі віртуальна спільнота є добровільним об'єднанням представників практично будь-яких типів соціальних груп в інтернет-просторі (кіберпросторі). Очевидно, що Інтернет уже давно перестав бути лише технічним каналом для швидкого обміну інформацією. Тепер він відіграє комунікативну, середови-

щетворчу роль у процесі віртуальної взаємодії людей. Активний розвиток соціальних мереж, що почався ще в минулому столітті, привів до помітного збільшення кількості користувачів Інтернету. З моменту своєї появи соціальні мережі помітно трансформувалися. З'явилися профільні мережі: мережі для представників окремих професій, мережі, цільовою аудиторією яких є любителі музики або кіномани. При цьому розширюється і кількість способів для комунікації, які надаються цими мережами. Варто відзначити, що спільноти їх учасників перетинаються один з одним. Цей факт пояснює лавиноподібне зростання перехресних посилань, численні копії одного й того самого контенту, що значно збільшує швидкість розповсюдження інформаційного повідомлення. Сьогодні зареєстрованими користувачами тих чи інших глобальних мереж є мільйони людей різного віку, статі, статків, політичних поглядів, місця проживання, професії й національності.

Таке розмаїття учасників віртуальних комунікацій приводить до появи численних форм мережевого спілкування. Проте зазвичай усіх їх поділяють на групи відповідно до однієї з таких характеристик: за інтерактивністю (онлайн- та офлайн-спілкування); за спрямованістю комунікації (монологічні, діалогічні й полілогічні); за рівнем відкритості (публічні й приватні). При цьому більшість сучасних інтернет-ресурсів надають можливість для анонімного спілкування користувачів. У процесі реєстрації здебільшого використовується не реальне ім'я людини, а «нік», який позбавляє можливість гарантовано зіставити його з реальним суб'єктом віртуальної комунікації.

Найбільш новою й такою, що найактивніше розвивається на сьогодні платформою для інтернет-комунікацій є соціальні мережі. Вони являють собою багатокористувацький інтерактивний інтернет-портал. Головною особливістю цього ресурсу є те, що весь контент створюється самими учасниками комунікації. По суті соціальна мережа є електронним соціальним середовищем, головне призначення якого полягає у наданні користувачам різних способів взаємодії. При цьому спілкування в рамках соціальної мережі може бути як миттєвим, так і шляхом обміну коментарями або посиланнями на контент, а також шляхом внутрішньої пошти.

Таким чином, можна стверджувати, що віртуальна комунікація є квінтесенцією групової, масової та індивідуальної комунікації. Із розвитком технічних засобів і способів взаємодії інтернет-користувачі поступово відмовляються від історично сформованих форм інтернет-комунікацій, які передбачають лише обмін текстовими повідомленнями. Уже сьогодні чати практично зникли. На зміну їм прийшли відео- й фотоблоги, соціальні мережі, які пропонують користувачеві більш широкі можливості для самовираження і взаємодії з іншими учасниками спільноти. Інтереси учасників віртуальних спільнот модифікуються. Для їх реалізації вже недостатньо

лише вербальної форми, а необхідною стає тривимірна відео-аудіовербальна структура, яка більш повно відображає дійсність.

На перших етапах розвитку віртуальних комунікацій ключовою була смислова складова повідомлення, однак сьогодні не менш важливою для успішної комунікації є й обрана форма подачі повідомлення, а також можливість підтримки постійної залученості користувача в життя віртуальної спільноти.

Специфічні особливості віртуального спілкування можуть варіювати залежно від форми спілкування, проте можна виділити низку рис, властивих віртуальній комунікації в цілому: «гібридна» форма комунікації, пріоритетність швидкого вираження думки, можливість анонімності [11].

У зв'язку з тим, що Інтернет розвивається надзвичайно швидко, можна припустити появу нових інтерактивних форм спілкування, які залучатимуть до себе користувачів, зацікавлених в інтерактивній комунікації. Таким чином, комуніканти опановуватимуть нові, більш модні ресурси, залишаючи вже відомі. Так, однією з імовірних тенденцій є заміщення спілкування в чатах на спілкування у блогах або пріоритетність знаходження в соціальних мережах порівняно з комунікаціями у блогах.

Із прагматичної точки зору ключовою характеристикою будь-якої віртуальної комунікації є її мета. Той факт, що учасники групи в процесі свого міжособистісного спілкування перебувають у довгостроковій взаємодії, дозволяє використовувати для опису даного феномену термін «спільнота». А те, що технологічною основою цієї взаємодії є Інтернет, дозволяє конкретизувати подане раніше визначення й вести мову вже про віртуальні спільноти. Важливо усвідомлювати, що ця форма об'єднання індивідів, заснована на комп'ютерно-опосередкованій комунікації, має низку специфічних характеристик. Такий вид взаємодії відрізняється більш високим щодо традиційних спільнот (спілок, клубів, центрів) рівнем довіри й особливого роду близькістю учасників стосовно один одного.

Підставою для такої спільноти та відкритості учасників віртуальних спільнот є збіг їх світосприйняття, схожий рівень освіти, а головне — схожі цілі й мотиви. Міжособистісна комунікація, яка виникла у кіберпросторі, надає своїм учасникам можливість для продовження спілкування поза віртуальним простором. Відносини, що зародилися в інтернет-просторі, нерідко приводять до особистих зустрічей у реальному світі й подальшого розвитку більш тісних зв'язків між людьми. Слід ще раз підкреслити той факт, що будь-яка віртуальна спільнота є добровільною. Чати й форуми є свого роду спрощеними віртуальними моделями реальних місць зустрічей, таких як клуб чи кав'ярня. Як наслідок, функціонування подібних віртуаль-

них об'єднань багато в чому збігається з особливостями їх прообразів із реального світу.

Варто відзначити той факт, що у віртуальному середовищі, як і в реальному світі, формується певний набір норм та правил поведінки, специфічних стандартів спілкування. Проте через особливості нового виду спільнот та добровільності участі в них часто він обмежується лише умовами приєднання нового учасника до вже сформованої групи.

Зростаючу роль комп'ютерно-опосередкованих комунікацій і потребу у створенні віртуальних спільнот у сучасному суспільстві легко обґрунтувати необхідністю формування різноманітних інституціалізованих форм мережевої організації, які, на думку А. Лебедева, поєднували б у собі легкість вступу у процес спілкування і прості механізми для реалізації та контролю за формальними й неформальними правилами інтернет-спільноти [12].

Вважаємо за необхідне звернути увагу на ще один важливий у філософському сенсі аспект. Віртуальна комунікація є досить новим культурним явищем, тому в цьому середовищі ще не встигла сформуватися сувора система етико-моральної регуляції. Деякі дослідники навіть ведуть мову про віртуальну комунікацію як реалізацію лібертаріанського або навіть анархічного ідеалу [5, с. 90]. Такий вид комунікації завдяки специфічним характеристикам надає своїм учасникам унікальні можливості для самовираження й особистої свободи, які певною мірою суперечать природі людини. Це призводить до виникнення помітного числа етичних проблем як прикладного, так і загальнотеоретичного рівня [13–14]. Прикладами цього може слугувати розповсюдження в Інтернеті порнографії, матеріалів, що пропагують насильство, факти порушення авторського права й технологічне піратство, а також неодноразові випадки вторгнення у приватне життя, агресивна й примусова інтернет-реклама.

Сучасна людина живе у просторі тотальної комунікації. Розвиток нових комунікаційних технологій, поширення віртуальних спільнот дозволяє говорити про формування так званого постіндустріального суспільства. Поява такого суспільства прогнозувалася в роботах таких відомих соціологів, як Д. Белл, Е. Тоффлер, Т. Стоуньєр, М. Постер, А. Турен. Головною особливістю постіндустріального суспільства, на їхню думку, є переважання інноваційної складової, що базується на розповсюдженні й споживанні інформації, а не матеріальне виробництво. Саме тому низка дослідників поряд із терміном «постіндустріальне» використовують поняття «інформаційне суспільство». Варто відзначити, що Д. Белл у своїй книзі «Прийдешне постіндустріальне суспільство» розглядає три технологічні революції, кожна з яких приводила до трансформації існуючого суспільства. Тут дослідник говорить про те, що саме створення комп'ютера у ХХ ст. стало технологіч-

ним поштовхом для переходу від індустріального до постіндустріального суспільства.

Схожу точку зору висловлює і Е. Тоффлер, ведучи мову про три «хвилі» розвитку суспільства. Першою, на думку дослідника, була аграрна хвиля, другою — індустріальна, пов'язана з промисловою революцією, а третьою — інформаційна. Саме остання хвиля привела до формування суспільства, заснованого на інформації та знаннях.

Однак сучасне інформаційне суспільство помітно відрізняється від теоретичних уявлень дослідників, що сформувалися на самому початку його становлення. Сьогодні багато соціологів і філософів говорять про комунікації, а не інформацію саму по собі як про смислотворчий базовий елемент постіндустріального суспільства. Зокрема, Д. Іванов висловлює цікаву думку, що «в сучасному нам суспільстві саме ця операція трансляції (комунікація) є визначальною, домінуючою ланкою в тріаді «повідомлення — комунікація — інтерпретація». Сьогодні створюється нітрохи не більше інтелектуальної продукції або знання, аніж в античності або середньовіччі... Принципова різниця полягає в іншому — зараз незмірно більше комунікацій» [15, с. 90].

Тут відкривається суттєвий філософський момент. Справа в тому, що багато творців теорій постсучасного суспільства воліють вести мову про якусь нову когнітивну людину, що мало не фізіологічно відрізняється від людини традиційної. Водночас поряд із прогресуючою кількістю засвоюваної сучасною людиною інформації її знаннева якість не зростає, більше того, можна стверджувати навіть про її зниження, що виражається у так званому «кліповому мисленні», заснованому на інформаційному надлишку, який не супроводжується вмінням узагальнювати й аналізувати інформацію, що пояснюється зниженням рівня самостійного мислення [16–17]. Отже, людина фізіологічно залишилася тією ж, однак при зростанні обсягів інформації сьогодні наявне зниження її якісного засвоєння.

Таким чином, як **висновок** зазначимо, що віртуальні комунікації — інноваційні, опосередковані Інтернетом технології культурної комунікації в сучасному суспільстві — забезпечують безмежний, мобільний інтерактивний, мультисуб'єктний за характером і універсальний за змістом процес соціокультурної взаємодії, що має як позитивні, так і негативні сторони. Важливо те, що віртуальні комунікації стають сьогодні дієвим фактором, під впливом якого якісно змінюється як суспільна свідомість, так і сама соціальна система, і врахування цього фактора, який дедалі нарощує свою силу, у філософських концепціях є необхідним для контролю за соціальною динамікою, управління нею, поєднання теоретичних конструктів із соціальною практикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Садков В. Цивилизационно-информационный подход к анализу общественного развития / В. Садков // Общество и экономика. – М., 2000. – С. 158–168.
2. Каптерев А. И. Мультимедиа как социокультурный феномен / Каптерев А. И. – М. : Профиздат, 2002. – 156 с.
3. Ильина Н. Б. Способы виртуализации социального дискурса / Н. Б. Ильина // Вестн. Удмурт. ун-та «Социология и философия». – 2006. – №3. – С. 26–34.
4. Мельник А. В. Информационно-коммуникационные технологии в современном обществе: сущность и роль : автореф. дис. ... канд. филос. наук : спец. 09.00.11 «Социальная философия» / А. В. Мельник. – Саратов, 2011. – 164 с.
5. Заморкин А. А. Виртуальные коммуникации как социокультурный феномен современности : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Заморкин Антон Алексеевич. – М., 2013. – 222 с.
6. Белова Л. Г. Что мы знаем об информационном обществе / Л. Г. Белова // Вестн. МГУ. Серия 6. – 2001. — №4. – С. 109–119.
7. Кастельс М. Информационная эпоха: Экономика, общество и культура / М. Кастельс ; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 606 с.
8. Кастельс М. Становление общества сетевых структур / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе : антология / под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1990. – С. 492–505.
9. Холланд Г. Виртуальные сообщества [Электронный ресурс] / Г. Холланд. – Режим доступа: <http://www.e-executive.ru/knowledge/announcement/795927/>.
10. Социальные сети и виртуальные сетевые сообщества : сб. науч. тр. / отв. ред. Л. Н. Верченев, Д. В. Ефременко, В. И. Тищенко. – М. : РАН. ИНИОН, 2013. – 360 с.
11. Применение фолксномической классификации для визуального ориентирования в базе электронных документов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.nestor.minsk.by/sr/2008/08/sr80813.html.
12. Лебедев А. В. Информационные технологии в контексте гуманитарного знания / А. В. Лебедев // Культура: политика модернизации. – 2000. – №1. – С. 3–19.
13. Данильян О. Г. Інформаційне суспільство: морально-етичний дискурс / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань // Інформація і право. – К., 2014. – №1 (10). – С. 16–25.
14. Дзьобань О. П. До проблеми морально-етичних аспектів інформаційного суспільства / О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2013. – Вип. 5 (19). – С. 104–114.
15. Иванов Д. В. Императив виртуализации. Современные теории общественных изменений / Д. В. Иванов. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2002. – 210 с.
16. Дзьобань О. П. Філософія інформаційних комунікацій : монографія / О. П. Дзьобань. – Х. : Майдан, 2012. – 224 с.
17. Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади : монографія / О. П. Дзьобань. – Х. : Майдан, 2013. – 360 с.

ВИРТУАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ: К ПРОБЛЕМЕ ФИЛОСОФСКОГО ОСМЫСЛЕНИЯ СУЩНОСТИ

Дзєбань А. П., Мануйлов Е. Н.

Показано, что сегодня виртуальные практики становятся неотъемлемой составляющей всех сфер жизни общества. Доказывается, что виртуальная коммуникация является качественно новым видом взаимодействия, отличающимся от межличностной и массовой коммуникации. Благодаря специфическим характеристикам виртуальные коммуникации предоставляют своим участникам уникальные возможности для самовыражения и личной свободы, которые в определенной степени могут противоречить природе человека, что приводит к возникновению большого количества этических проблем.

Ключевые слова: *коммуникации, виртуальные коммуникации, информация, общение, информационное общество.*

VIRTUAL COMMUNICATIONS: TO THE PROBLEM OF PHILOSOPHICAL COMPREHENSION OF ESSENCE

Dzeban O. P., Manuylov Ie. M.

It is shown that intensive development of global computer networks resulted in appearance of new socio-cultural situation, in that virtual practices become the inalienable constituent of all spheres of life of society. Today due to the achievements of modern technical process planet Earth appeared the shrouded dense network of communications. It pulls in people in the new channels of communication, conduces to the change of character and orientation of social co-operations, that actualize the studies of social-communicative practices, that was folded in virtual space in modern society. Technical progress became a push for considerable economic, political and cultural transformations, and development of general of communication network became basis for forming and distribution of global culture.

Reasonably, that without regard to rapid development of modern transport vehicles, a key role in development of cross-cultural co-operation was played not they, but absolutely new facilities of mass communication. Exactly the mass-media are today the main source of information about any questions. Modern society is informative society. It, first of all, all is characterized by growing speed of exchange information and continuous tendency to the association of events and information.

It will be that in the conditions of continuous improvement of technical equipments of communication and increase of intensity of exchange information between individuals there was a new type of communication – virtual communication. His separation such description of co-operation underlay, as a channel of information that is used in the process of communication transfer. For this reason the key feature of virtual communication is her mediation. It is shown, this type of co-operation will be always realized by means of ap-

plication of the special technical equipments with access to the global network. As a result, exactly functional possibilities of that or other device in a great deal determine quality of all communication on the whole.

It is shown that virtual communication is qualitatively the new type of co-operation, that notably differs from interindividuality and mass communication. She arose up and takes place within the framework of virtual environment and first of all characterized by possibility of the bidirectional intermingling with the large number of individuals simultaneously. An increase of possibilities is for co-operation between different subjects, that is based on the continuous increase of speed and volumes of the passed information, does the participants of co-operation more selective. Methods and methods of exchange information are transformed. There is noticeable simplification of existent language means. There are new brief variants of words, in internet space less severely adhere to the lexical and grammatical norms. All of it, from one side, faster the process of co-operation, and from other – results in the problem of correctness of perception of similar reports all participants of communication.

It is well-proven that founding for community and openness of participants of virtual associations is a coincidence of their perception of the world, alike level of education, and main are alike aims and reasons. Interindividuality communication that arose up in a cyberspace enables to the participants continuation of communication out of virtual space. Relations that were conceived in internet space quite often result in the personal meeting in the real world and further development of more close connections between people. It is underlined that any virtual association is voluntarily. Chats and forums are the family simplified virtual models by the real place of meeting, such as a club or coffee shop. As a result – functioning of similar virtual associations in a great deal coincides with the features of their prototypes from the real world.

Attention applies on that virtual communication is the new enough cultural phenomenon, that is why the severe system of the moral adjusting did not yet have time in this environment to be formed. This type of communication, due to specific descriptions, gives to the participants unique possibilities for a self-expression and personal freedom, that up to a point conflict with nature of man. It results in the origin of noticeable number of ethic problems of both application and general theoretic layer.

Marked, that virtual communications are the innovative, technologies of cultural communication mediated by the Internet in modern society – provide boundless, mobile interactive, multi-subject by the nature and universal on maintenance process of socio-cultural co-operation that has both positive and negative parties. It is underlined that virtual communications become an effective factor today, that qualitatively change both public consciousness and self social system. It will be that taking into account of this factor in philosophical conceptions is a necessity for control after a social dynamics, management by her, combination of theoretical constructs with public practice.

Key words: *communications, virtual communications, information, intercommunication, informative society.*

